

Гонгало С.Й.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін НаУОА

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛОЖЕНЬ ГРАФОЛОГІЇ У ВИЯВЛЕННІ ТА ПОПЕРЕДЖЕННІ БУЛІНГУ ТА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

На сьогодні питання булінгу та домашнього насильства стоїть доволі гостро. Зміни, особливо економічні, які відбуваються в країні, не кращим чином відображаються на психологічному стані суспільства та на криміногенній обстановці. Значна частина правопорушень, в тому числі і кримінальних, залишаються латентними. З'явилися нові правопорушення, що потребують відповідного реагування з боку держави, зокрема таке явище, як булінг. Збільшується кількість насильства в сім'ї. Значна частина випадків булінгу та домашнього насильства залишаються без відповідного правового реагування. Все це в комплексі призводить до важких наслідків, а інколи, і до невідворотніх.

Чи є механізми, що дозволять виправити ситуацію, виявляти прояви домашнього насильства та булінгу ще до того, як вони почнуть давати свої «гіркі» плоди? Ми вважаємо, що є.

В психології існує чимало методик раннього діагностування проблем особистості, які можуть бути результатом як внутрішніх переживань, так і зовнішніх факторів. Психологи діагностують такі стани, використовуючи різноманітні методики (тестування, опитування, малюнки тощо). Фізіогномісти, діяльність яких визнають лише у вузьких колах, діагностують психологічний стан людини за мімікою та жестами. Але психологи і фізіогномісти у своїй роботі потребують безпосереднього контакту з особою, яку вони діагностують. А як бути у тому випадку, коли особа не йде на контакт, не бажає спілкуватись? Будь-який примус вплине на об'єктивність оцінювання, внесе певні корективи

у висновок спеціаліста. Вважаємо, що у такому випадку варто звернутись до напрацювань графології – галузі знань, яка займається вивченням особистості людини через її почерк.

Чому саме графологія і в чому її переваги? Однією із важливих переваг графології є безконтактність діагностування. Тобто, графологу не потрібен безпосередній контакт з особою, що діагностується. Скоріше такий контакт є навіть шкідливим, оскільки у графолога може скластись упереджене враження про особу через низку суб'єктивних факторів (зовнішність, статура, вік тощо). Працюючи лише з почерком, графолог робить висновки про людину лише з тих ознак, які відобразились у почерку, і, які на його думку, характеризують людину, відображають її сильні та слабкі сторони, вказують на проблеми.

Що таке булінг та домашнє насильство? Стаття 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення дає наступне визначення: «Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого» [1]. Домашнє насильство – дії або бездіяльність фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [2].

Як бачимо - спільним тут є насильство у різних його формах. Це насильство проявляється як у формі дії, так і бездіяльності відповідних суб'єктів. Результати булінгу та домашнього насильства можуть мати різні

форми: від замкнутості особи аж до крайніх проявів – суїциду. Тому однією із важливих задач у недопущенні крайніх проявів є виявлення ознак такого насильства на ранніх стадіях.

Як же працюють графологічні методи в галузі попередження таких явищ, як булінг та домашнє насильство?

Встановлено і доведено, що в процесі навчання письму виробляється письмово-руховий навик, або як його ще називають – письмово-руховий стереотип. Він є основою при формуванні навичок письма. Цей стереотип є індивідуальним для кожної людини. Хоча ми вчимося писати за встановленими прописами, але почерк у кожного різний. Разом із тим, у кожного виконавця рукописного тексту є, так звана, варіаційність почерку – діапазон, в якому допускаються зміни як загальних, так і окремих ознак почерку індивіда. Варіаційність почерку – результат реакцій організму на мінливі умови написання документа. Вони можуть бути об'єктивними і суб'єктивними. Об'єктивні – це ті, які не залежать від волі і свідомості виконавця документа, наприклад, вид пишучого приладу або характер освітлення. Суб'єктивні – підкоряються волі і свідомості автора і можуть бути навмисними і ненавмисними [3]. Саме вплив суб'єктивних чинників на процес письма є важливим при графологічному профілюванні особистості.

При діагностуванні ознак булінгу та домашнього насильства ми стикаємось ще з однією проблемою, а саме – незрілістю почерку, що є характерним для учнів початкових класів та значної кількості старшокласників. Для усунення впливу на висновок графолога даного чинника слід вжити наступних заходів: брати для аналізу значну кількість рукописного матеріалу; рукописний матеріал варто відбирати за останній рік, в окремих випадках, якщо є підозри про тривале насильство, необхідно брати зразки і за більш тривалий період; по можливості отримати зразки почерку безпосередньо перед проведенням аналізу у спокійній, невимушеній обстановці.

Фахівець-графолог при аналізі почерку повинен дотримуватись певної послідовності проведення дослідження. Як правило, дослідження зрілих

(сформованих) почерків починається за певною методикою, але зважаючи на те, що шкільні почерки ще не зовсім сформовані, то такі методики застосовувати у повному обсязі не варто. У цих випадках потрібно розпочинати з аналізу таких ознак, як: розмір почерку, однорідність почерку, наявність ознак напруження та розслаблення при виконанні літер та окремих штрихів, макро- та мікроознак, що відобразились у почерку. Детальний аналіз рукописів дозволить виявити ознаки, що вказують на зміни в психоемоційному стані особи-виконавця, їх індивідуальність, стійкість, часовий проміжок їх появи у почерку. Такий аналіз потрібно проводити для всіх зразків почерку, згрупувавши їх у хронологічному порядку. Це потрібно для того, щоб прослідкувати динаміку, і, по можливості, відшукати відправну точку, щоб встановити час початку та можливі причини такого насильства.

Ознаки булінгу та домашнього насильства можуть проявлятися не лише у почерках дітей, але, як не дивно, і в почерках батьків, особливо матерів. Тому для аналізу варто просити і почерки інших членів сім'ї (батька, матері, братів і сестер, в окремих випадках дідусів та бабусь).

Вважаємо, що на сьогодні графологічні методи діагностики проявів булінгу та домашнього насильства є перспективними і, зважаючи на вимоги практики, потребують подальшого наукового дослідження.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню). Закон України від 18 груд. 2018 р. № 2657. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19> (дата звернення: 20.04.2020).

2. ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: КОГО І ЗА ЩО КАРАЄ ЗАКОН? URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/details/29000805.html> (дата звернення: 20.04.2020).

3. Мультимедійний підручник «Криміналістика». URL: https://arm.nai.au.kiev.ua/books/kriminalist/lections/lecture_2.10.html (дата звернення: 20.04.2020).